

PANIEK IN DE POËZIE
PANIC IN POETRY

Romeins mozaiek in Ephesus (Turkije),

Roman mosaic in Ephesus (Turkey),

(foto: Joke Lankester)

PANIEK IN DE POËZIE
PANIC IN POETRY

Nederlandse en Engelse gedichten
over de God Pan
English and Dutch poems about
the God Pan

verzameld en vertaald door
collected and translated by

Cornelis W. Schoneveld

Bravenewbooks
2018

Omslagillustratie door / Cover illustration by:
Edmund Dulac (1882-1953) in H. R.C. Williamson, *Gods and Mortals in
Love*, London, 1935.

© Translations/Vertalingen:
C.W. Schoneveld, 2018

ISBN: 9789402183153
NUR 306

INHOUD/ CONTENTS

Voorwoord / Preface

1. OVIDIUS,
Pan en Syrinx / Pan and Syrinx
2. OVIDIUS
Apollo en Pan / Apollo and Pan
3. PLUTARCHUS
Op het verdwijnen van orakels / On the cessation of oracles
4. EDMUND SPENSER
Dedication to Pan (from *The Shepheards Calender*)
Opdacht aan Pan (uit *The Shepheards Calender*)
5. JOHN FLETCHER
Great God Pan (from *The Faithful Shepherdess*)
Grote god Pan (uit *De trouwe herderin*)
6. PIETER CORNELISZOOM. HOOFT e.a. / a.o.
Pan en Rozemond, Knipzang / Pan and Rosalind, Song of Cuts
7. JOHN MILTON
from Ode on the Morning of Christ's Nativity
uit Ode op de ochtend van Jezus' geboorte
8. JACOB CATS
Embleem *Kent, eer gij mint* / Emblem *Learn, before you love*
9. BEN JONSON
Hymn (from the Masque *Pan's Anniversary*)
Loflied (uit het maskerspel *De verjaardag van Pan*)
10. ANDREW MARVELL
Clorinda and Damon / Clorinda en Damon
11. JAN VOS
Op het marmarbeeld van god Pan in de tuin
On the Marble Statue of God Pan in the Garden

12. JAN LUYKEN
Verrassing / Surprise
13. JOHN KEATS
Hymn to Pan (*from* Endymion) / Lofzang aan Pan (*uit* Endymion)
14. GEORGE GORDON, LORD BYRON
Aristomenes / Aristomenes
15. PERCY BYSSHE SHELLEY
Hymn of Pan / Lofzang van Pan
17. ELIZABETH BARRETT BROWNING
The Dead Pan / De dode Pan
16. ELIZABETH BARRETT BROWNING
A Musical Instrument / Een muziekinstrument
18. OSCAR WILDE
Santa Decca (sonnet) / Santa decca (sonnet)
19. OSCAR WILDE
Pan. Double Villanelle / Pan. Villanella in tweevoud
20. MARY AUSTIN
A Pipe of Oaten Straw / Een pijprietten fluit
21. HERMAN GORTER
uit Pan III (epos) / *from* Pan III (epic)
22. ROBERT FROST
Pan with Us / Pan met ons
23. RALPH PERRY
Pan Gyrics. To the Great God Pan
Pan acee. Aan de grote God Pan
24. HERMAN VAN DEN BERGH
Nocturne (*in*: De boog) / Nocturne

25. J. GRESSHOF
Idylle (sonnet) / Idylle (sonnet)
26. KAREL DE WINTER
uit Pan I (aanhef) / *from* Pan I, (opnening)
27. ALEISTER CROWLEY
Thrill (Hymn to Pan) / Ontroering (Lofzang aan Pan)
28. VIOLET MARY FIRTH EVANS
The Goat-foot God / De geit-voet God
29. GEORGINE SANDERS
Syrinx en het riet / Syrinx and the Reed
30. JACQUES HAMELINK
Pan aan de Ladon / Pan at the Ladon

VOORWOORD

Het idee van dit bundeltje is ontstaan doordat ik bij mijn eerdere vertaalwerk van Engelse gedichten in het Nederlands drie keer een dichter ben tegengekomen die een of meer gedichten schreef waar de Griekse God Pan een hoofdrol in speelt, te weten Andrew Marvell, Elizabeth Barrett Browning en Oscar Wilde. Dat kwam neer op een unieke oververtegenwoordiging van Griekse mythologische figuren in zo'n rol in de enkele honderden vertaalde gedichten.

Nieuwsgierig of dit op toeval berustte, ben ik gaan zoeken naar andere Engelstalige gedichten gewijd aan deze merkwaardige figuur. Met weinig inspanning vond ik zo nog veertien vergelijkbare gedichten. Dat riep vervolgens de vraag op of iets dergelijks zich ook heeft voorgedaan in de Nederlandse dichtkunst. De daarop volgende zoektocht leverde met even groot gemak zo'n tien gedichten op uit de 17e en 20ste eeuw.

In de verklaring van dit alles speelt ongetwijfeld Ovidius een hoofdrol. Welke dichter in het verleden had immers niet diens *Metamorfosen* paraat? Tweemaal speelt Pan daarin zijn rol, ook letterlijk met zijn fluit aan de mond. In plaats van die gevallen hier in herinnering te roepen laat ik de des betreffende passages in vertaling voorafgaan aan de gevonden gedichten. Daarnaast blijkt ook het verhaal dat Pan stierf op het moment dat Christus geboren werd, zoals verteld door Plutarchus, dichters aangesproken te hebben. Ook die tekst is hieronder vertaald opgenomen. Het uiterlijk van deze wellustige herdersgod met zijn bokkepoten en bokkehoorns, zijn plotseling schrikaanjagende verschijningen, de naar hem genoemde "paniek" veroorzakend, en de al of niet toevallige overeenkomst van zijn naam met het in moderne talen nog steeds voorkomende Griekse woord "pan" in de betekenis van "alles", zullen zeker geholpen hebben bij zijn voortleven tot de huidige dag aan toe. Het meest verrassend is nog dat Pan soms de duivel vertegenwoordigt en soms Christus.

Al deze aspecten verklaren ook zeker de grote verscheidenheid en zelfs tegenstrijdigheid in associaties die de hieronder opgenomen gedichten laten zien, en de vele rollen die Pan geacht of gevraagd wordt te vervullen. De dubbeltaligheid van deze bloemlezing heeft als doel zowel Engelstalige als Nederlandstalige lezers de mogelijkheid te bieden elk van de meer dan vijftientig gedichten uit twee taalgebieden in de eigen taal te lezen en daarnaast ook, indien gewenst of mogelijk, in de andere taal.

C.W.S.

PREFACE

The idea of this small collection was caused by the fact that in my earlier translations of English poems into Dutch I had come across three poets writing one or more lyrics in which the Greek god Pan plays a major part; these are Andrew Marvell, Elizabeth Barrett Browning and Oscar Wilde. This amounted to a unique over-representation of Greek mythological figures in such a role in the several hundreds of poems translated.

Curious to know if this amounted to a coincidence, I started looking for other English-language poems devoted to this remarkable figure. Without much difficulty I subsequently found some fourteen comparable poems. This then prompted the question whether something similar had occurred in Dutch poetry. The ensuing search resulted in finding with equal ease some ten poems from the seventeenth and twentieth centuries.

In the explanation of all this, Ovid undoubtedly plays a major part. For which of the poets in the past did not have his *Metamorphoses* close at hand? In this work Pan played his part twice, even literally speaking with his piped flute at the lips. Instead of spelling out these cases here, I have placed the two passages in translation at the head of the poems below. Next to this, the story that Pan died at the very moment of Christ's birth, as told by Plutarch, certainly has appealed to poets as well. This passage too is found in translation below.

The outward appearance of this lecherous pastors' god with his goat hoofs and goat horns, his sudden hair-raising appearances, causing the "panic" mentioned, and the match between his name, coincidental or not, and the still occurring Greek word "pan" in the meaning of "all" in modern languages, must have greatly aided his living-on right to the present day. Most surprising, moreover, is that sometimes Pan is made to represent the devil and at other times Christ.

All these aspects surely also explain the diversity and even the contradictions in the associations that the poems here below show, as also do the variety of parts that Pan is asked or supposed to play in them.

The bilingual character of this anthology has the aim to enable speakers of English as well as speakers of Dutch each to read in their own tongue, and, if desired or possible, in the other one as well, more than twenty five poems written in either of the two languages.

C.W.S.

1. OVIDIUS (43 v. Chr- ca. 18 na Chr.)

Pan en Syrinx

Pan, komend van de berg Lycaeus,
Met groene stekels van de pijnboom zijn schedel omkransend,
Zag Syrinx, en sprak haar aan [. . .] maar, zijn beden versmadend,
Vluchtte de nimf door het woud,
Tot zij de lieflijke stroom van de zandige Ladon bereikt had;
En voorts, toen de golven haar 't voortgaan beletten,
Bad zij de zusters van de vloed haar te veranderen;
En Pan, die al meende Syrinx in de armen te sluiten,
Greep slechts moerasriet, in plaats van het lichaam der nimf,
Toen zuchtte hij, en zijn adem de stengels bewegend,
Liet zachte geluiden horen, die klonken als klagende tonen,
En hij sprak, door de vondst en de zoetheid der klanken betoverd,
"Dit samenspreken met jou zal steeds bij mij blijven!"
En zo hebben de stengels verschillend in lengte, gelijmd met was,
De naam van het meisje Syrinx altijd behouden.

Metamorfosen, I 699-712, vertaling: anon.